

ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ НЕОДНОРІДНИХ ЗА РІВНЕМ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТСЬКИХ ГРУП АГРАРНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

OPTIMISATION OF THE GERMAN LANGUAGE TEACHING PROCESS IN THE CONDITIONS OF HETEROGENEOUS STUDENT GROUPS OF AGRICULTURAL UNIVERSITIES

У статті висвітлюється проблема удосконалення процесу викладання німецької мови в немовних закладах вищої освіти, зокрема в аграрних університетах, за умов різнорівневих студентських груп. Актуальність дослідження зумовлена потребами міжнародної інтеграції, модернізації освітніх процесів та необхідністю підвищення ефективності викладання іноземних мов у контексті сучасних глобалізаційних викликів і міжкультурної взаємодії. Автор акцентує увагу на складності організації навчання в умовах неоднорідності студентів за рівнем володіння німецькою мовою (від початкового A1 до просунутого C1), що потребує застосування адаптивних, гнучких, творчих та інноваційних методів викладання. У публікації здійснено ґрунтовний аналіз сучасних наукових підходів і практичних рекомендацій щодо організації ефективного освітнього процесу в гетерогенних академічних групах (на основі праць J. Budden, N. Hess, Ю. В. Павловської та інших авторитетних дослідників). Окреслено основні дидактичні принципи, серед яких: виявлення стартового мовного рівня, використання диференційованих завдань, активне впровадження групової та рольової роботи, застосування інтерактивних цифрових платформ (Kahoot, Quizlet, Duolingo), систематичне забезпечення зворотного зв'язку та підтримка навчальної автономії студентів через індивідуальні й проєктні форми роботи. Особлива увага приділяється створенню сприятливого, доброзичливого навчального середовища, яке дозволяє кожному студентові незалежно від стартових знань реалізовувати свій потенціал, розвивати комунікативну компетентність, формувати міжкультурну обізнаність і підтримувати сталу мотивацію до вивчення іноземної мови. У висновках підкреслюється, що ефективне навчання у різнорівневих групах можливе лише за умови індивідуалізованого й гнучкого підходу викладача, ретельного планування занять та постійного орієнтування на освітні потреби й інтереси кожного здобувача освіти.

Ключові слова: різнорівневі групи, викладання німецької мови, диференційований підхід, іноземна мова, немовні факультети, індивідуалізація навчання, рольові ігри, інтер-

активні технології, мотивація студентів, навчальна автономія.

The article explores the issue of improving the process of teaching German in non-language higher education institutions, particularly in agricultural universities, under the conditions of mixed-level student groups. The relevance of the study is determined by the needs of international integration, modernization of educational processes, and the necessity to enhance the effectiveness of foreign language instruction in the context of current global challenges and intercultural interaction. The author emphasizes the complexity of organizing instruction in groups with heterogeneous language proficiency levels (ranging from beginner A1 to advanced C1), which requires the application of adaptive, flexible, creative, and innovative teaching methods. The publication provides a thorough analysis of contemporary theoretical approaches and practical recommendations for organizing effective educational processes in heterogeneous academic groups (based on the works of J. Budden, N. Hess, Yu. V. Pavlovskaya, and other respected scholars). The key didactic principles are outlined, including identifying the students' initial language level, using differentiated tasks, actively implementing group and role-based activities, applying interactive digital platforms (Kahoot, Quizlet, Duolingo), ensuring consistent feedback, and fostering students' learning autonomy through individual and project-based work. Special attention is given to creating a supportive and friendly learning environment that enables each student, regardless of their initial knowledge, to realize their potential, develop communicative competence, build intercultural awareness, and maintain long-term motivation for language learning. The conclusions highlight that effective instruction in mixed-level groups is only possible through an individualized and flexible approach by the teacher, careful lesson planning, and a constant focus on the educational needs and interests of each learner.

Key words: heterogeneous groups, teaching German, differentiated approach, foreign language, non-linguistic faculties, individualized learning, role-playing games, interactive technologies, student motivation, learner autonomy.

УДК 37.211.47
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/82.1.5>

Березняк О.П.,
ст. викладач кафедри іноземних мов
Сумського національного аграрного
університету

Постановка проблеми. Оскільки міжнародна інтеграція стала основним з викликів сучасності, то питання щодо ефективності та продуктивності методів навчання іноземної мови не втрачає своєї актуальності, воно стало ключовим для працівників освіти в галузі викладання іноземної мови.

Викладання німецької мови у групах з різнорівневим складом у немовних закладах вищої освіти є серйозним викликом для викладачів.

Різноманітність рівнів підготовки студентів потребує використання інноваційних підходів, які сприятимуть ефективному навчанню та засвоєнню знань. У таких групах студенти можуть мати різний рівень іншомовної мовленнєвої компетенції, а також навичок читання, аудіювання, письма та усного мовлення – від початкового A1 до просунутого B2 або навіть C1. Це робить всі групи на немовних факультетах до певної міри

різнорівневими. До того ж необхідно враховувати додаткові чинники, які суттєво впливають на процес вивчення мови: попередній досвід навчання, індивідуальні особливості, мотивацію, цілі, знання інших мов, стать, вік, інтереси, кругозір, здібності та стиль навчання. Ігнорування цих відмінностей та орієнтація лише на середнього студента створює ризики як для тих, хто відстає, так і для тих, хто випереджає інших.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Хоча питання щодо методів викладання іноземної мови у різнорівневих групах, які могли б бути успішно використаними у процесі навчання іноземної мови є ще недостатньо вивченим, проте цю проблему досліджували як іноземні науковці, так і вітчизняні. Зокрема, дослідженням процесу викладання іноземної мови у різнорівневих групах займалися J. Budden, C. C. Shank, N. Hess, L. R. Terrill, J. Bell та C. A. Tomilson. Наукові праці на тему викладання іноземної мови у різнорівневих групах акцентують на важливості адаптації методів навчання до рівнів знань студентів. Нікітюк Л. М. визначає поняття різнорівневих груп і пропонує методи організації навчання, включаючи поділ на підгрупи та використання спільних завдань [1, с. 34]. Результати досліджень методів навчання іноземної мови у різнорівневих групах знайшли своє відображення у наукових працях С. Є. Покровської, яка займалася проблемою викладання іноземної мови у середній школі, зокрема диференціацією навчального процесу [2, с. 256]. Цим питанням також займалися І. М. Осмоловський та А. В. Перевозний [3, с. 172].

На приклад Дж. Бадден (J. Budden) пропонує два способи організації навчання іноземної мови у різнорівневих групах: поділ студентів на рівневі підгрупи (сильнішу, середню та слабшу) та підбір відповідних до рівня завдань та вправ індивідуально для кожної підгрупи, які працюють незалежно одна від одної [4, с. 93].

Проблему методів викладання іноземної мови у різнорівневих групах також досліджувала Ю. В. Павловська. У статті «Особливості організації заняття з англійської мови у різнорівневих групах студентів немовних спеціальностей» Ю. В. Павловська досліджує специфіку проведення занять з англійської мови у студентських групах, де рівень володіння мовою є неоднаковим. Авторка акцентує увагу на тому, що різнорівність є типовим явищем у групах студентів немовних спеціальностей, що ускладнює процес викладання й потребує адаптації традиційних методик [5, с. 163].

Мета статті – проаналізувати методи і прийоми ефективного навчання німецької мови в різнорівневих групах у процесі викладання іноземних мов на немовних факультетах ВН, а саме в аграрних університетах.

Виклад основного матеріалу. У закладах вищої освіти диференційований підхід до навчання почали активно застосовувати у 80–90-х роках ХХ століття. Його впровадження сприяло підвищенню системності та гнучкості у викладанні, дозволяючи враховувати різноманітні психолого-педагогічні чинники розвитку кожного студента як унікальної особистості [6, с. 136].

Вивчення іноземної мови у вищих навчальних закладах, де основна спеціальність не пов'язана з філологією, спрямоване на підготовку майбутніх фахівців до професійного та ситуативного спілкування іноземною мовою, а також на оволодіння актуальною спеціалізованою інформацією з іноземних джерел та Інтернету. Досягнення цієї мети значною мірою залежить від індивідуального підходу до навчання, оскільки ми маємо справу не з абстрактним «середнім студентом», а з конкретними особами, кожна з яких має свої неповторні риси та особливості.

Отже, для якісної підготовки конкурентоспроможного фахівця необхідно створити такий освітній процес, який сприятиме формуванню стратегічної компетентності, забезпечить глибокі знання, розвине навички самостійного підвищення професійного рівня, а також мотивацію до постійного самонавчання та самовдосконалення. Важливо також забезпечити умови для ефективного самоконтролю, рефлексії, соціальної відкритості, толерантності, рішучості та здатності діяти в нестандартних ситуаціях, а також готовності самостійно приймати рішення й відповідати за їх реалізацію.

Основною метою є не лише подолання труднощів, пов'язаних із різним рівнем підготовки, а й забезпечення ефективного навчання для кожного студента. Павловська підкреслює важливість створення умов, за яких і сильніші, і слабші студенти можуть досягти своїх освітніх цілей.

У статті пропонуються огляд головних методичних підходів до організації практичних занять з німецької мови.

Перш за все викладач має визначити рівень володіння студентом іноземною мовою. Щоб визначити рівень кожного студента в групі, щоб забезпечити прогрес кожного студента, викладач повинен на початку курсу використовувати тести, анкети, проводити опитування та особисті бесіди. Для визначення рівня володіння саме німецькою мовою пропонуються різноманітні Einstufungstests. Знайти такі тести можна на сайтах Гете-інституту та видавництва, наприклад Hueber Verlag, Klett або Schubert Verlag [8, с. 36].

Особлива увага приділяється таким методам і прийомам, як диференційоване навчання, тенденційні, рівневі та сортовані завдання, які дозволяють усій групі працювати над одним матеріалом з урахуванням мовленнєвої компетенції студентів. Обґрунтовано необхідність диференціації

у навчанні іноземних мов як ефективного засобу реалізації індивідуального підходу до організації навчального процесу студентів. Наголошено, що незважаючи на те, що диференціація вимагає багато часу та ресурсів, вона є одним із ключів до успішного навчання різнорівневих груп студентів на немовних факультетах, оскільки сприяє розвитку особистості кожного студента.

Основні методи організації навчання іноземної мови у різнорівневих групах включають:

1. Індивідуальна робота: Викладач підбирає завдання відповідно до рівня кожного студента, що дозволяє контролювати прогрес і успіхи.

2. Робота у парах та групах: Формування різнорівневих пар і груп сприяє розвитку комунікативних навичок, де сильніші студенти можуть допомагати слабшим.

3. Колективна робота: Студенти працюють над спільними проектами, що підвищує їхню відповідальність і взаємодію.

4. Інтерактивні технології: Використання рольових ігор та ситуаційного навчання для підвищення залученості студентів.

Роботу у групах науковці визначають як колективну роботу з шести та менше студентів, що створює найоптимальніші умови для участі у роботі усіх членів групи та досягненні ефективної комунікативної компетенції, яка є основним принципом при вивченні іноземної мови.

Викладач має розробити завдання таким чином, щоб у групі були задіяні усі студенти без виключення, або кожен член групи мав своє індивідуальне завдання [9, с. 47].

В подальшому представлені деякі практичні рекомендації щодо підбору завдань з німецької мови відповідно до рівня кожного студента.

Приклад диференційованих завдань:

– A1 (початковий рівень): зосередьтеся на базових завданнях, таких як вивчення алфавіту, знайомство з основними граматичними конструкціями (наприклад, простий Präsens), вивчення лексики з повсякденного життя (їжа, одяг, час). Наприклад, скласти речення за схемою (підмет + присудок + додаток). Наприклад: «Ich trinke Kaffee»;

– рівень A2: ускладніть завдання, додавши вправи на розуміння простих текстів, вивчення тем за категоріями (подорожі, робота, здоров'я) та введення більш складних граматичних конструкцій, таких як модальні дієслова чи Perfekt. Наприклад, скласти діалог у магазині або написати короткий лист другу;

– рівень B1: запропонуйте завдання, які вимагають більшого застосування аналітичного мислення та роботи з текстами середньої складності. Студенти цього рівня можуть працювати над вправами на побудову складнопідрядних речень, аналіз текстів та написання власних невеликих есе.

Наприклад, прочитати новинну статтю чи текст і відповісти на питання:

– рівень B2 і вище: використовуйте завдання, які розвивають критичне мислення та навички аргументації. Наприклад, створення презентацій, участь у дискусіях або написання розгорнутих есе на абстрактні теми. Приклад теми для обговорення: «Переваги й недоліки дистанційного навчання».

Приклад групової роботи: розподіліть студентів у міні-групи за рівнем володіння мовою. У кожній групі запропонуйте завдання, яке відповідає їхнім знанням. Наприклад, одна група складає діалог, інша перекладає текст, а третя пише коротку історію.

Рольові ігри є одним із найефективніших методів у вивченні іноземних мов, особливо в групах із різнорівневим складом. Вони дозволяють студентам використовувати мову у реальних ситуаціях, розвивають навички спілкування, сприяють подоланню мовного бар'єру та забезпечують інтерактивне середовище для навчання. Вони розвивають комунікацію, критичне мислення, а також формують м'які навички (soft skills) [10, с. 116]. Рольові ігри мають наступні переваги у різнорівневих групах, а саме:

1. Адаптивність завдань: Рольові ігри можна налаштувати так, щоб кожен студент мав завдання відповідно до свого рівня володіння мовою.

2. Розвиток мовленнєвих навичок: Студенти всіх рівнів мають можливість практикувати слухання, говоріння, а також, за потреби, читання інструкцій чи письмове оформлення.

3. Підвищення мотивації: Рольові ігри заохочують студентів активно брати участь у процесі, оскільки вони відображають реальні життєві ситуації.

4. Залучення всіх студентів: Групові завдання забезпечують участь як сильніших, так і слабших студентів, адже ролі розподіляються таким чином, щоб усі могли відчути себе впевненими.

Перед початком використання методу рольової гри важливо чітко сформулювати відповіді на питання: «Як ми можемо розподілити ролі в рольовій грі так, щоб кожен студент виконував завдання відповідно до свого мовного рівня (від A1 до B2)?», «Які саме ролі або завдання підійдуть для кожного рівня?», «Як забезпечити активну участь студентів нижчого рівня, не перевантажуючи їх?», «Як залучити студентів вищого рівня до підтримки слабших – без домінування?».

Ось приклад інструкції до вправи:

Завдання: Розподіліть ролі у запропонованій ситуації (наприклад, «конфлікт у магазині», «обговорення проекту», «засідання комітету») згідно з рівнем мовної підготовки учасників:

A1: Використовує прості фрази для привітань, запитів, покупок.

A2: Складає короткі діалоги, ставить уточнюючі запитання.

B1: Висловлює свою думку, пояснює вибір або описує ситуацію.

B2+: Веде аргументовану дискусію, обґрунтовує рішення, модерує розмову.

Під час підготовки до діалогу викладач може допомогти студентам за допомогою підказок і опорних матеріалів. Можна надати студентам картки з прикладами фраз, які відповідають їхньому рівню. Наприклад: A1: Картки з ключовими фразами (Ich möchte.... Wie viel kostet...). A2: Діалог із пропущеними словами для заповнення. B1/B2: Завдання без підказок або з необхідністю імпровізації.

Після завершення одного раунду гри поміняйте студентів ролями, щоб кожен мав змогу спробувати себе в новій ролі. Це допоможе їм відчувати себе впевненіше в різних ситуаціях. Після виконання рольової гри обговоріть із групою, що вдалося, а що можна покращити і попросіть студентів поділитися, які нові слова чи конструкції вони вивчили під час гри.

Під час рольових ігор важливо заохочувати студентів імпровізувати, навіть якщо вони роблять помилки – це покращує їхню впевненість, використовувати додаткові матеріали, як-от картки, малюнки чи відео, щоб стимулювати уяву та спрощувати завдання для початківців і нагороджувати студентів за активність і творчість, щоб підтримувати їхню мотивацію.

Інтеграція цифрових освітніх ресурсів, таких як платформи Kahoot, Quizlet, Duolingo забезпечує можливість створення адаптивних інтерактивних завдань з урахуванням індивідуального рівня мовної підготовки студентів. Застосування таких інструментів сприяє диференціації навчального контенту, активізації пізнавальної діяльності та підвищенню мотивації до навчання.

Окрім цього, ефективним є використання автентичних відеоматеріалів із субтитрами, які дозволяють організувати завдання відповідно до рівня володіння мовою: студенти початкового рівня виконують завдання на виявлення ключових лексичних одиниць, тоді як студенти з вищим рівнем здійснюють семантичний та змістовий аналіз сюжетної лінії.

З метою реалізації індивідуального підходу до навчання доцільним є застосування різномісних домашніх завдань, які дозволяють враховувати актуальний рівень підготовки кожного студента та підтримувати його індивідуальну траєкторію розвитку. Такий підхід сприяє формуванню позитивної мотивації, зменшенню тривожності перед складними завданнями, а також розвитку навичок самооцінки та саморегуляції навчальної діяльності.

Наприклад, викладач пропонує студентам декілька варіантів завдань різного рівня

складності, серед яких студент має право обрати одне відповідно до власного рівня підготовки або бажаного виклику:

– Базовий рівень (A1–A2): виконання завдання на заповнення пропусків у тексті або вправа на відповідність (наприклад, слова – переклад).

– Середній рівень (B1): відповідь на запитання за змістом прочитаного або прослуханого тексту; складання діалогу.

– Просунутий рівень (B2+): написання короткого есе, міні-твору або розгорнуте висловлення власної думки з аргументацією.

Такий формат домашнього завдання сприяє не лише розвитку предметних компетентностей, а й формуванню відповідальності, навичок вибору та планування власної навчальної діяльності. Крім того, він дозволяє ефективно використовувати потенціал кожного студента без створення ситуацій фрустрації або перевантаження.

Систематичне отримання та аналіз зворотного зв'язку від студентів щодо динаміки їхнього навчального прогресу, рівня складності завдань і суб'єктивних вражень від освітнього процесу є важливим компонентом формування оцінювання. Такий підхід дає змогу викладачеві оперативно адаптувати методи та засоби навчання відповідно до поточних потреб, рівня підготовки та мотиваційного стану здобувачів освіти.

Висновки. Надання студентам можливості самостійно обирати напрям дослідження або тематику проекту стимулює власну ініціативу, розвиває навички планування, критичного мислення та саморегуляції. Водночас, індивідуальні проекти дозволяють реалізовувати принципи диференціації, оскільки зміст і рівень складності завдання корелюються з навчальними потребами та рівнем володіння мовою кожного студента.

Дотримуючись цих рекомендацій, можна забезпечити ефективний навчальний процес у різномісних групах, враховуючи потреби кожного студента.

Ці методи вимагають ретельної підготовки та адаптації до потреб студентів для досягнення ефективності навчання.

Ще одним викликом для викладача іноземної мови у різномісній групі є організація роботи студентів і стимулювання їхньої мотивації до навчання. Завданням викладача є забезпечити навчальний процес таким чином, щоб врахувати потреби та інтереси всіх студентів групи. Це означає, що увага має приділятися як студентам з вищим рівнем володіння мовою, так і тим, хто має нижчий рівень, у рівній мірі.

Головним завданням викладача є не примушувати менш впевнених студентів до активності, а створити комфортне середовище, яке сприятиме їхньому бажанню брати участь у заняттях і долати страх помилок. Таким чином, для успішного

проведення занять у різнорівневій групі викладач має, насамперед, створити невимушену, доброзичливу та підтримуючу атмосферу в колективі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ломінська Н. В. Методи диференціації навчання англійської мови у різнорівневих групах. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна*. 2016. № 60. С. 180–182. URL: <https://lingvj.oa.edu.ua/articles/2016/n60/69.pdf> (дата звернення 25.04.2025).
2. Нікітюк Л. М. Методи організації навчання іноземної мови у різнорівневих групах немовних спеціальностей. *Національний університет «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2016. № 60. С. 44–46. URL: <https://lingvj.oa.edu.ua/articles/2016/n60/19.pdf> (дата звернення 25.04.2025).
3. Тарнопольський О. Б., Кабанова М. Р. Методика викладання іноземних мов та її аспектів у вищій школі : підручник. Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. 256 с.
4. Bell J. S. Teaching multilevel classes in ESL. Don Mills, ON: Pippin, 2018. 208 p. URL: <https://dokumen.pub/teaching-multilevel-classes-in-esl-2nbsped-9780887510939.htm> (дата звернення 26.04.2025).
5. Павловська Ю. В. Особливості організації заняття з англійської мови у різнорівневих групах студентів немовних спеціальностей. *Збірник наукових праць НТУУ «Київський політехнічний інститут». Педагогічні науки*. 2012. № 102. С. 163–169.
6. Кецик-Зінченко У., Поміркована Т. Диференціація навчання англійської мови у різнорівневих групах. URL: https://www.apfn-journal.in.ua/archive/56_2022/part_2/21.pdf (дата звернення 26.04.2025)
7. Bowler B., Parminter S. Mixed-level teaching: Tiered tasks and bias tasks. *Methodology in language teaching: An anthology of current practice*. Cambridge University Press. 2002. P. 59–68.
8. Tilman von Brand, Florian Brandl. Deutschunterricht in heterogenen Lerngruppen. URL: <https://www.friedrich-verlag.de/shop/deutschunterricht-in-heterogenen-lerngruppen-31092> (date of access 25.04.2025).
9. Hammer C. Heterogene Gruppen im DaF-Unterricht: Interpretationsmodelle für den Umgang mit Vielfalt im Klassenzimmer. URL: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1874308/FULLTEXT01.pdf> (date of access 25.04.2025).
10. Gehrер K., Nusser L. Binnendifferenzierender Deutschunterricht und dessen Einfluss auf den Lernprozess. *Journal for Educational Research Online*. 2020. Vol. 12, No. 2. P. 166–189. URL: https://www.pedocs.de/frontdoor.php?source_opus=20976 (date of access 25.04.2025).